

Georg Kühlewind Alapítvány

Száztizenharmadik hírlevél

Alapítványunk 113. hírlevelében **Schiff András** esszéjét olvashatják, melyet az idén kilencven éves korában elhunyt **Rados Ferenc** (1934-2025) zongoraművész és zeneakadémiai tanár nyolcvanadik születésnapjára írt. Az esszé Schiff András *A zene a csendből jön* (Beszélgetések Martin Meyerrel; Esszék) című könyvében jelent meg (Magvető Könyvkiadó, 2018). Mellékletként három felvételt láthatnak Rados Ferenc 2012-ben, a budapesti Bartók Konzervatóriumban tartott mesterkurzusáról. A felvételeket **Mácsai János** készítette. A negyedik mellékleten Rados Ferenc **Kocsis Zoltánnal** játssza Schubert F-moll fantázia négykezesét egy templomi hangversenyen 2016. június 6-án. Az ötödik melléklet hangfelvétel csupán Rados Ferenc 1981. március 29-i zeneakadémiai szólóestjéről.

Fenyő Ervin

*

Rados Ferenc nyolcvanadik

születésnapjára

Schiff András írása

Németből fordította

Győri László

Fuchs (született Baracs) Amália, imádott Máli nénink a londoni magyar kolónia központi alakja volt. A budapesti zsidó gimnázium tanáraként lányok nemzedékeit tanította német és magyar irodalomra. Legnagyobb szerelme – Goethe mellett – Mozart volt. Élete végéig (magas kort ért meg, jóval kilencven felett járt, amikor meghalt) nap mint nap szenvedélyesen játszott zenéjét. „Mozart az emberiség legnagyobb jótevője”, mondogatta angyali kifejezéssel.

Amália néni és férje egy házban lakott Rados Ferencékkel. A gyermektelen Fuchs házaspár különös szeretettel figyelte a szomszédban cseperedő gyermek fejlődését. A gyermek Rados Ferenc gyakran ment át hozzájuk beszélgetni, és előszeretettel keresgélt olvasnivalót Fuchsék hatalmas könyvtárában. Egy napon rábukkant az akkor frissen megjelent Révai Lexikonra, és kölcsönkérte az egyik vaskos kötetet. Másnap Fuchséknál megszólalt a csengő: „Visszahoztam a könyvet.” – „Jó, de nem kellett volna ilyen gyorsan”, felelte Amália néni. – „Kiolvastam.” – „Tényleg? Na, nézzük!” – Amália néni felütötte a könyvet, és megkérdezte: „Mit tudsz az álszalamandráról?” – Ferike habozás nélkül fejből és hibátlanul fölmondta a megfelelő szócikket. Miután a további szűrőpróbaszerűen feltett kérdésekre is hibátlan választ adott, elkérte, tüzetesen elolvasta és megtanulta a lexikon összes kötetét.

Amerre járok a világban, mindenütt kérdezik tőlem a fiatal zongoristák, nem tudnék-e ajánlani nekik egy jó tanárt. A válaszom mindig ugyanaz: „De, Rados Ferencet.” És mi a helyzet a többi tanárral? Annyi van belőlük, tanárokból, pedagógusokból, mint égen a csillag. Persze. De Radosból csak egy van. Azok, akiknek abban a szerencsében lehetett részük, hogy nála tanulhattak, ugyanolyan pontosan tudják ezt, mint azok, akik még ma is elzarándokolnak Budapestre, hogy előjátsszanak neki. Jellemző a magyar kultúrpolitikában jelenleg uralkodó sajnálatos állapotokra, hogy a Zeneakadémia nem tart igényt munkájára, miközben a világ minden tájáról csapatoستul érkeznek Pestre a diákok.

Rados tanár urat persze nem mindenkinek ajánlhatom nyugodt szívvel. Aki bátorítást, dicséretet és bókákat szeretne bezsebelni, az nála nem jó helyen kereskedik. Az ilyen tanítványjelöltek nem sokáig bírják majd szigorát. Rados olyan, mint egy jó orvos: feltárja a betegségek okát, és csalhatatlan diagnózisokat állít fel. „Nem értem, amit játszol” – leggyakrabban ezt a kritikai megjegyzést hallja tőle a növendék. Vagy azt, hogy „Most már értem, de nem tetszik.” A legnagyobb dicséret, amit az ember kaphat tőle, az, hogy: „Megértettem.”

Kivételes intellektusa ellenére hiba volna őt egyszerűen entellektüelnek nevezni. A szellem, az értelem és az érzelem ideális egyensúlyban és tökéletes dózisban van jelen. A szellemtől vezérelve, jó ízlésének hála, soha nem esik az érzelgősség csapdájába, esetében a zongorázás soha nem laposodik erőmutatvánnyá vagy önkényességgé. Játékának célja és értelme az előadói koncepció lehető legmagasabb színvonalú megszólaltatása és a zenei fantázia hangzó megvalósítása. És micsoda végtelenül élénk fantázia lakozik Radosban! És micsoda mesterségbeli tudás, aminek háttérében páratlan műveltség és kultúra rejlik! És még az a kivételes tehetsége is megvan, hogy csodálatosan képes közvetíteni mindezeket a kvalitásokat, és nem is akárhogyan: nem valami unalmas, merev, szemellenzős módon. Humora, szellemessége, utánozhatatlan mefisztói kacaja pedagógiájának is fontos eleme.

A hatvanas évek vége felé – erre úgy emlékszem, mintha tegnap történt volna – közvetlenül előttem Nagy Péternek volt nála órája. Rados egyáltalán nem gyerekként bánt ezzel az elragadó, csészealj nagyságú barna szemű, nyolcéves kisfiúval, hanem egyenrangú felnőttnek tekintette őt. Nekem jóval nehezebb dolgom volt vele. Engem kíméletlenül sanyargatott, olykor szabályosan megkínzott; nemritkán meg is ríkatott. De felvettem a harcot, és mai fejemmel hálával gondolok vissza arra az időre. Hogy mit lehetett tanulni tőle? A zongorajáték művészetét, vagyis billentyűkultúrát, hangzásfantáziát, a zeneszerző és művei feltétlen tiszteletét, és annak szükségességét, hogy az ember soha ne adja fel végtelen elégedetlenségét, hogy újabb és újabb kérdéseket tegyen fel. Rados tanár úr maga is világéletében egyetlen, kétlábon járó kérdőjel volt.

Mivel mindentudó, tanítása nem ismer határokat. Számára mindegy, hogy zongora, hegedű, kürt vagy ének, hogy régi, új, vagy egészen mai zene. A jelenlétemben is gyakran megtörtént, hogy olyan műveket kellett megtanulnia, amelyeket soha nem hallott, egyáltalán nem is hallhatott. Intuíciónak köszönhetően azonban azonnal tisztában volt a kompozíció formájával és kifejezési skálájával, amivel engem mindig sikerült elkápráztatnia. Emlékszem, hogy az 1974-es moszkvai Csajkovszkij-versenyre készülve kötelező kortárs mű gyanánt Alexander Pirumov *Scherzóját* kellett előjátsszanom neki. Rados, mint valami alkimista, azonnal tiszta arannyá változtatta ezt az abszolút közepszerű, jelentéktelen művet. Amikor Moszkvában, a versenyen előadtam a darabját, a zeneszerző meglepetten mondta: „Tudja, Schiff elvtárs, nem gondoltam volna, hogy ilyen jó darabot írtam!”

„Aki tudja, csinálja, aki nem tudja, tanítja.” Ha valakire, akkor Rados Ferencre nem áll George Bernard Shaw maliciózus bonmot-ja. Nem sokaknak adatott meg, hogy úgy tudjanak zongorázni, mint ő. Mindent előjátszik, csodálatosan képes megmutatni a zene útjait. Elképzelhetetlenül szép, sokdimenziójú hangja van. Ismeri a hangzás titkait, és azt, hogy ebből a félmechanikus hangszerből hogyan lehet leírhatatlanul szép szonoritásokat [zengő hangzásokat] elővarázsolni. A hangok minősége és sokfélesége, valamint az egyes szólamok közötti relációk (a zongorán többnyire polifon zenét játszanak): ezek a zongorázás művészetének legfontosabb kritériumai, nem a gyorsaság, az erő és a hibátlanság, ahogy azt újra és újra – tévesen – állítják. Rados néhány hangversenye – például Bach d-moll zongoraversenyének és Schubert Pisztráng-ötösének előadása – életem felejthetetlen koncertélményei közé tartozik.

Szeretett mesterem megveti a közhelyeket és rosszul viseli a lapos fázisokat, a tömjénezést és az érzelmösséget. Ezért bármilyen nehezemre esik is, tisztelgő soraimat bókók nélkül zárom. De talán nem veszi tőlem rossz néven, ha nyolcvanadik születésnapja alkalmából számtalan növendéke nevében is hálámat és tiszteletemet fejezem ki.

Berlin, 2014. október

<https://www.youtube.com/watch?v=3KhLMyi60Zs>

<https://www.youtube.com/watch?v=txFjs6p8S8Y>

https://www.youtube.com/watch?v=Yk_2bDM5-wQ&t=269s

<https://youtu.be/PMMVOSYcbzE?feature=shared>

<https://www.youtube.com/watch?v=bDLOo8PQEUI>